

ZA JANEM SRNCEM

Dne 15. února 2022 se završil dlouhý a naplněný život našeho učitele, kolegy a vzácného přítele, doc. PhDr. Jana Srnce, CSc.

Narodil se 26. dubna 1928 v Žalově. Tatínek byl vyučený zámečnický, před převratem prodával parní pily a další hospodářské stroje, po roce 1948 pracoval u Dopravních podniků. Maminka byla v domácnosti a pečovala o své tři syny. Rodiče, zejména však tatínek, byli pro Jana celoživotně nezpochybnitelnými morálními autoritami. Jan se narodil jako prostřední, mladší bratr Jiří byl zakladatelem a vůdčí osobností Černého divadla (zemřel v r. 2021 ve věku 90 let). Starší bratr Miroslav (1926–1998) byl rovněž umělec, jako nadaný hudebník se část svého života živil hudbou, po nějakou dobu pracoval i v Černém divadle Jiřího Srnce. Jan byl dvakrát ženatý, z jeho druhého manželství pochází dcera Eva, kterou Honza po odchodu její matky do emigrace vychoval. Eva se stala vychovatelkou a její syn Matěj pracuje jako vyšetřovatel kriminální policie.

Jan Srnec maturoval na reálném gymnáziu v Praze 8. Vysokoškolské studium na FF UK absolvoval v roce 1952 diplomovou práci *Psychodiagnostická metoda v psychiatrii*. Absolvoval již na katedře psychologie, jež byla ustavena v r. 1951. Zde z pověření vedoucího katedry Jana Doležala začal již v roce 1952 ve spolupráci se Z. Servítem rozpracovávat studijní program pro „práci psychologů ve zdravotnictví“, který se stal základem pro zbudování oddělení klinické psychologie v letech 1953–1954. Jako odborný asistent přednášel v té době zejména teorii a praxi psychodiagnostiky.

Postgraduální studium ukončil na téže fakultě a katedře v roce 1965 disertační prací s názvem *Problémy metodologie výzkumu v klinické psychologii*. Habilitovat se mohl na FF UK až v r. 1990.

Veřejná činnost

Ještě jako student druhého ročníku Univerzity Karlovy spoluzakládal 28. září 1948 Demokratický klub (Nestranická organizace podporující od roku 1948 demokracii a demokratismus). Tento byl založen v reakci na komunistický převrat, jednalo se „o organizaci odporu, působící navenek letáky a dalšími písemnostmi a uvnitř pak zpracováváním materiálů ideových, programových a analyzujících obecně i aktuální otázky situace demokratismu“ (<https://www.demokratickyklub.cz/>). V době procesů v 50. letech byla jeho činnost – zejména pokud šlo o působení navenek – pozastavena, v březnu 1990 byla obnovena a stále pokračuje.

Pedagogická činnost

Od r. 1953 působil na katedře psychologie FF UK, od r. 1965 do r. 2003 interně. V letech 1956–1961 působil jako vysokoškolský učitel také na Fakultě všeobecného lékařství UK. V roce 1998 byla jeho práce pro univerzitu oceněna **medailí za zásluhy o rozvoj Univerzity Karlovy**, jež byla udělována významným osobnostem u příležitosti 650. výročí založení Univerzity Karlovy.

V letech 2003–2013 přednášel studentům na Pražské vysoké škole psychosociálních studií.

Klinická práce

Od druhého ročníku studia na FF UK pracoval jako laborant ve Výzkumné psychiatrické laboratoři Psychiatrické kliniky v Praze 2. Po promoci v r. 1952 pokračoval v práci jako klinický psycholog (šlo o funkční zařazení, které se v tehdejších československém zdravotnictví teprve ustavovalo). Po roce 1961 působil jako metodolog v nově založeném Výzkumném ústavu psychiatrickém v Bohnicích, kde mj. vedl oddělení zaměřené na zpracování dat.

Vedle diagnostických úkolů se v rámci svého výzkumného působení na Psychiatrické klinice věnoval zejména problematice schizofrenní poruchy. Ale zabýval se též rozumovými schopnostmi, psychotropními látkami, spolupracoval s Kurtem Freundem na sexuologické problematice a účastnil se také skupinové terapie neuroz, kterou tehdy vedl Ferdinand Knobloch. A také zde spolupracoval s Hanou Drábkovou

st., např. na možnostech využití Morenova principu psychodramatu v diagnosticko-terapeutické práci s dětmi. Z jejich dlouholetého přátelství se vyznal v krásném medailonu k devadesátinám Hany Drábkové st., který vyšel v E-psychologii v r. 2014 (*90 let psycholožky Hany Drábkové st., dcery Alberta Pražáka (1880–1956)*).

Klinická psychologie

Pro studenty zaměřující se na klinickou psychologii založil v r. 1953 při katedře psychologie FF UK **Kroužek klinické psychologie**. Jeho hlavním účelem byla vzájemná výměna zkušeností formou volné diskuse k připraveným příspěvkům. Setkání se konala několikrát do roka a svým způsobem sloužila jako dobrovolná forma postgraduálního vzdělávání.

V rámci již formalizovaného specializačního **semináře klinické psychologie**, který Jan Srnec vedl v akademických letech 1996–1998, byli zvaní významní odborníci z klinické praxe.

Při Psychiatrické společnosti ČLS JEP Jan Srnec založil a mnoho let předsedal **Sekci klinické psychologie**. Po mnoho let byl členem výboru Psychiatrické společnosti ČLS JEP, v roce 1978 byl jmenován **čestným členem Psychiatrické společnosti ČLS JEP**. V roce 1978 byl vyznamenán (doposud patrně jako jediný psycholog) **Medailí Jana Evangelisty Purkyně** za činnost v České lékařské společnosti a v letech 2013 a 2018 **Heverochovou medailí** Psychiatrické společnosti ČLS JEP.

Spolu se svým kolegou a přítelem Josefem Langmeierem zavedl v roce 1979 **Klinicko-psychologické dny**, jež se staly neodmyslitelnou součástí setkávání (nejen) klinických psychologů, tradice, jež trvá dodnes. Jan Srnec si vždy zakládal na tom, že jsou Klinicko-psychologické dny událostí nejen odbornou, ale i kulturní.

Redakční a vědecké rady

Od r. 1990 byl členem redakční rady časopisu Československá psychologie. V redakční radě Československé psychologie působil již v letech 1967–1971 (v normalizačních letech bylo jeho členství v redakční radě ukončeno Josefem Linhartem, jenž se stal vedoucím redaktorem časopisu). Od r. 1964 byl členem redakční rady Československé a posléze České a slovenské psychiatrie (do r. 2008).

V době svého působení ve Výzkumném ústavu psychiatrickém (1961–1965) byl členem jeho vědecké rady. Od počátku devadesátých let byl po dlouhá léta členem vědecké rady Psychologického ústavu AV ČR.

Poradna pro vysokoškoláky

Když byla v listopadu 1973 založena poradna pro vysokoškoláky, stal se Jan Srnec jejím

vedoucím. Poradna vznikla při Obvodním kulturním domě v Praze 6 a stala se tak třetí poválečnou poradnou pro vysokoškoláky v Československu. V té době již úspěšně fungovala poradna založená v r. 1968 v Bratislavě J. Koščem a brněnská poradna, jež vznikla v rámci Psychologické výchovné kliniky v r. 1969. Pražská poradna však byla po 10 letech úspěšné činnosti z ideologických důvodů (byla tam zaměstnána Dana Němcová a další v té době režimu nepohodlní odborníci) zrušena.

Odborné zaměření

Velkými a významnými tématy Jana Srnce byly – kromě psychodiagnostiky – zejména osobní odpovědnost, hodnoty a etika. Měl výrazný hudební talent, hrál znamenitě na housle, hudbě se věnoval i z psychologického hlediska. A stále měl v plánu věnovat se psychologii hudby hlouběji (vyznal se z toho mj. ve svém rozhovoru „*Jak jsem vytvářel klinickou psychologii*“ pro studentský časopis Počítěk, 1, 2021, s. 6-9).

Zhruba od šedesátých let se věnoval psychologii stárnutí a stáří, kupř. významně obohatil geropsychologii svým upozorněním na význam diferenciálního pohledu na problematiku starých osob. Ukázal, že je chybou usuzovat o starých osobách pouze na základě věkového kritéria a nebrat v úvahu SES, zdravotní stav, etnicitu a jejich další charakteristiky.

Publikační činnost¹

Bibliografie je podle zvyklostí časopisu omezena na nejdůležitější publikace a nezahrnuje překlady, recenze, zprávy, obrovský počet popularizačních článků a další tituly. A už vůbec nemůže postihnout podíl Jana Srnce na jiných publikacích, diplomových a disertačních pracích, kdy působil jako školitel či „jen“ jako starší zkušenější kolega. Ráda jsem mu dávala číst své rozpracované texty, věděla jsem, že mi ani z přátelství či zdvořilosti nesmlčí své výhrady či připomínky. A pochvalného vyjádření od něj jsem si velmi cenila. Nikdo dnes už nespočítá, kolika odborným statím svou radou i nasměrováním autora pomohl takto na svět!

Jan si do posledních dnů zachoval duševní svěžest (jeho poslední stať vyšla v říjnu loňského roku a další měl rozpracované). Jako redaktorku Československé psychologie mne velmi těší, že jedna z jeho raných publikací *vyšla v prvním ročníku Československé psychologie v čísle jedna a od s. 1* (Syříšřťová a Srnec, 1957). Honza tak svou práci provázal neuvěřitelných

¹ Děkuji Evě Dragomirecké za pečlivý soupis bibliografie a za laskavou pomoc při přípravě tohoto textu.

šedesát pět ročníků časopisu, o kterém se vždy vyjadřoval jako o „našem“.

Vloni v srpnu ještě absolvoval výlet na svou milovanou Albeř a litoval, že neměně milovaná Šumava už byla nad jeho síly a že si bude muset tedy vystačit se vzpomínkami.

Vždy mu připadalo nejhorší, objevila-li se v něm životě či práci nějaká skvrna. Na jeho životě žádná neulpěla. Čest jeho památce!

Iva Šolcová

BIBLIOGRAFIE

Monografie / kapitoly v monografiích

Srnc, J. (2014). Diferenciální hledisko v gerontologii. In H. Štěpánková, C. Höschl, L. Vidovičová a kol., *Gerontologie. Současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd* (pp. 15-29). Karolinum.

Srnc, J. (2011). Psychologie za totality: osobní svědectví. In P. Weiss a kol., *Etické otázky v psychologii* (pp. 21-42). Portál.

Srnc, J. (2001). Téma přítomnosti: osobní odpovědnost. In I. Gillernová, & V. Mertin (Eds.), *Studia Psychologica I. Psychologické problémy člověka v měnícím se světě* (pp. 19-30). Karolinum.

Srnc, J., & Klicperová-Baker, M. (1999). Freedom and responsibility. In M. Klicperová-Baker (Ed.), *Ready for democracy? Civic culture and civility with a focus on Czech society* (pp. 185-216). Institute of Psychology, Academy of Sciences of the Czech Republic.

Srnc, J. (1982). Psychologie stárnutí. In E. Wolf a kol., *Umění žít a stárnout* (pp. 127-186). Svoboda.

Odborné články

Srnc, J. (2021). Ozvěny totality a systémy hodnot. *Československá psychologie*, 65, 502-516.

Srnc, J. (2019). Autobiografické záznamy o vývoji oboru klinická psychologie v ČR. *Československá psychologie*, 63, 706-721.

Srnc, J. (2002). Situace staršího obyvatelstva v postkomunistické České republice z pohledu psychologa. *Demografie*, 44(1), 41-42.

Srnc, J. (2001). AERA, APA, NCME: Standardy pro pedagogické a psychologické testování [IV]. *Česká a slovenská psychiatrie*, 97(8), 445-446.

Srnc, J. (1999). Psychology of responsibility and responsibility of psychologists. *Studia Psychologica*, 41(4), 269-273.

Srnc, J. (1995). Postoje k etickým dilematům a hodnotové orientace. *Praktický lékař*, 75(1), 35-38.

Srnc, J. (1989). Budoucnost zdraví a odpovědnost psychologů. *Československá psychologie*, 33, 112-124.

Čechová, A., Černý, M., Filip, V., Hellerová, P., Pavlát, J., & Srnc, J. (1984). Autohavárie jako zátěžová situace. *Československá psychiatrie*, 80(4), 270-273.

Klicperová, M., & Srnc, J. (1983). Etické problémy v klinické praxi. *Československá psychiatrie*, 79(5), 349-352.

Srnc, J. (1982). Ke zvyšování účinnosti výchovně vzdělávacího procesu na vysokých školách. *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica 4, Studia Psychologica VI*, 57-60.

Srnc, J. (1982). Testová metodologie a úkoly diagnostiky v klinické psychologii. *Československá psychologie*, 26, 433-435.

Srnc, J., & Škoda, C. (1982). Zpráva o výsledcích ankety Čs. psychiatrie, provedené v roce 1981. *Československá psychiatrie*, 78(4), 277-281.

Srnc, J. (1980). Psychohygienické problémy vysokoškolského studia. *Acta polytechnica*, 16(4), 39-50.

Knobloch, F., Poštołka, M., & Srnc, J. (1965). Hudební sémantika z interpersonálního hlediska. *Hudební věda*, 2(2), 271-276.

Kubička, L., Dytrych, Z., Grof, S., & Srnc, J. (1966). Sledování interpersonálních vztahů ve skupině hospitalizovaných osob s neurotickými potížemi. II. Souvislosti mezi interpersonální situací pacientů na oddělení a jejich výpovědí o dřívějších meziosobních vztazích. *Československá psychiatrie*, 62(2), 95-104.

Kubička, L., Dytrych, Z., Grof, S., & Srnc, J. (1965). Sledování interpersonálních vztahů ve skupině hospitalizovaných osob s neurotickými potížemi. I. Souvislosti mezi stavem obtíží pacienta a jeho interpersonální situací. *Československá psychiatrie*, 61(5), 303-311.

Wolf, E., Dytrych, Z., Grof, S., Kubička, L., & Srnc, J. (1964). K metodice výzkumu sociální maladaptace. Inventář vzájemné sociální percepce. *Československá psychiatrie*, 60(1), 34-37.

Srnc, J., & Drábková, H. (1964). Metodika vyhodnocování sociálního chování u starších dětí. *Československá psychologie*, 8, 333-339.

Knobloch, F., Poštołka, M., & Srnc, J. (1964). Musical experience as interpersonal process. *Psychiatry*, 27(3), 259-265.

Srnc, J., & Diamant, J. (1963). Zkouška relativní stálosti mentálního deficitu. *Československá psychologie*, 7, 357-362.

Horáčková, E., & Srnc, J. (1962). Experimentální doklad některých zdrojů chyb v psychofarmakologickém výzkumu. *Československá psychiatrie*, 58(2), 83-90.

Srnc, J. (1962). Extensivní a intensivní výzkum v psychiatrii. *Československá psychiatrie*, 58(6), 363-369.

Srnc, J., & Horáčková, E. (1961). Sestavování statistických výběrů osob při výzkumu psy-

chofarmak. *Československá psychiatrie*, 57(4), 233-237.

Diamant, J., Drvota, S., Lanc, O., & Srnec, J. (1960). Pokus o laboratorní zjišťování susceptibility k úzkosti. *Československá psychiatrie*, 56(6), 403-410.

Srnec, J., & Horáčková, E. (1960). Metodické otázky výzkumu psychofarmak. *Československá psychiatrie* 56(3), 171-178.

Vondráček, V., & Srnec, J. (1959). Psychologie stáří. *Acta Universitas Carolinae, (Suppl. 7)*, 24-36.

Freund, K., Srnec, J., & Malý, V. (1957). Zur Frage der Abhängigkeit des psychischen Elektroshockdefizits vom Alter des Patienten. *Psychiatria et Neurologia*, 193, 232-241.

Syříšřová, E., & Srnec, J. (1957). K otázce využití reakčních dob v asociačním pokusu. *Československá psychologie*, 1, 1-8.

Freund, K., & Srnec, J. (1956). Zum Problem der allgemeinen Merkschwäche. Ein Modellversuch. *Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie*, 131(4), 226-247.

Roubíček, J., & Srnec, J. (1955). Experimentální psychosa vyvolaná LSD. *Časopis lékařů českých*, 94, 189.

Freund, K., & Srnec, J. (1955). K problematice poruchy paměti způsobené elektrošoky. *Neurologie a psychiatrie československá*, 18(1), 19-25.

Freund, K., & Srnec, J. (1953). K otázce mužské homosexuality. Analýza změn sexuální apetence během pokusné léčby podmiňováním. *Sborník lékařský*, 55, 125-184.

Učebnice / kapitoly v učebnicích / kapitoly ve sbornících

Srnec, J. (2010). *Základy psychodiagnostiky*. Pražská vysoká škola psychosociálních studií.

Srnec, J. (2006). *Strategie a metody psychosociálního výzkumu*. Pražská vysoká škola psychosociálních studií.

Srnec, J. (1969). Metodologické problémy psychologie. In: V. Vondráček, & J. Dobiáš, *Lékařská psychologie* (pp. 32-49). Státní zdravotnické nakladatelství.

Syříšřová, E., Srnec, J., Kubička, L., & Matějček, Z. (1964). *Úvod do zdravotnické psychologie*. Státní pedagogické nakladatelství.

Janda, Z., & Srnec, J. (1961). Psychologie starých a chronicky nemocných. In V. Pacovský a spolupracovníci, *Ošetřování starých a chronicky nemocných* (pp. 47-54). Státní zdravotnické nakladatelství.

Srnec, J., & Drvota, S. (1959). K experimentálnímu sledování průběhu schizofrenie. In Z. Klimo (Ed.), *Schizofrenia: problémy schizofrenie z hlediska etiologického, laboratorního, psychologického, terapeutického a soudního*. Slovenská akadémia vied.